

**T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANITLAR VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**23 .
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT**

**28 Mayıs-1 Haziran 2001
ANKARA**

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI

Yayın No: 2765/2

Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Yayın No: 87

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Koray OLŞEN

Fahriye BAYRAM

Dr. Adil ÖZME

Dr. Haydar DÖNMEZ

Neslihan GÜDER

Naime TOY

DİZGİ: Meryem UYANIKER

Zuhal DEMİRCİ

ISBN: 975-17-2818-5 (Takım)

975-17-2820-7

ISSN: 1017-7655

Not: Bildiriler, sahiplerinden geldiği biçimde ve sunuş sırasına göre yayınlanmıştır.

**KÜLTÜR BAKANLIĞI MİLLÎ KÜTÜPHANE BASIMEVİ
ANKARA-2002**

İÇİNDEKİLER

Klaus TUCHELT, Axel FILGES Didyma 2000	1
Engin ÖZGEN, Barbara HELWING, Atilla ENGİN Oylum Höyük, 2000	13
Christine KEPINSKI-LECOMTE Researches at Tilbeshar, 2000	23
Erhan BIÇAKÇI, Erol FAYDALI Tepecik-Çiftlik 2000 Yılı Çalışmaları	29
Numan TUNA Burgaz Kazısı 2000 Yılı Çalışmaları	39
Marie-Henriette GATES Kinet Höyük 2000 (Yeşil-Dörtüol, Hatay)	55
Necmi KARUL, Ahmet AYHAN, Mehmet ÖZDOĞAN 2000 Yılı Mezraa-Teleilat Kazısı	63
Volkmar von GRAEVE, Wolf DIETRICH NIEMEIER 1998-2000 Yılı Milet Çalışmaları	75
Numan TUNA, Dietrich BERGES Datça/Emecik/Sarı Liman Mevkii Arkaik Tapınak 2000 Yılı Çalışmaları	89
Sevil GÜLÇUR, Muhsin ENDOĞRU, Fariz DEMİR Güvercinkayası 2000 Kazısı ve Çevre Araştırmaları	101
Mihriban ÖZBAŞARAN, Güneş DURU, Nurcan KAYACAN, Muhsin ENDOĞRU Musular 2000 Yılı Kazısı	115
Jacob ROODENBERG 2000 Yılı Menteşe Kazı Sezonu	123
Fritz KRINZINGER Ephesos 2000	127
Reinhard BERNBECK, Susan POLLOCK, Eyüp BUCAK Excavations at Fıstıklı Höyük, 2000	143
Tuba ÖKSE, Eyüp BUCAK Karkamış Barajı-Gre Virike 2000 Kazısı	151
Fatma BULGAN, A. SCHÜTTE-MAISCHATZ, E. WINTER Forschungen in Doliche 2000	163

John DEVREKER, Geert DEVOS, Luc BAUTERS, Kurt BRAECKMAN, Patrick MONSIEUR Fouilles Archeologiques De Pessinonte: La Campagne de 2000.....	175
Jürgen SEEHER Boğazköy-Hattuša 2000 Yılı Çalışmaları	189
Klaus RHEIDT Die Ausgrabungen in Aizanoi	197
A. Muhibbe DARGA, Taciser SİVAS, Hakan SİVAS 2000 Yılı Şarhöyük-Dorylaion Kazıları	207
G. Kenneth SAMS Gordion, 2000	219
Crawford H. GREENEWALT Sardis: Archaeological Research and Conservation Projects in 2000	227
Dominique KASSAP TEZGÖR, Fuat DERELİ Sinop-Demirci Amphora Atölyeleri 2000 Kazısı	235
Chris LIGHTFOOT, Yalçın MERGEN Amorium Kazısı 2000	243
Tunç SİPAHİ, Tayfun YILDIRIM 2000 Yılı Hüseyindede Tepesi Kazısı	257
Oktay BELLİ 2000 Yılı Van-Yoncatepe Kalesi ve Nekropolü Kazısı	265
Oktay BELLİ, Alpaslan CEYLAN 2000 Yılı Anzaf Kaleleri Kazı ve Onarım Çalışmaları	275
Altan ÇİLİNGİROĞLU, Eşref ABAY, Zafer DERİN 1999-2000 Yılları, Van Ayanis Urartu Kalesi Kazıları	287
Aynur ÖZFIRAT 2000 Yılı Hakkari Kazıları	297
Mehmet ÖZDOĞAN, Necmi KARUL, Ahmet AYHAN Kırklareli Höyüğü 2000 Yılı Kazısı	307
Turan EFE Küllüoba 2000 Yılı Kazısı	315
Aliye ÖZTAN 2000 Yılı Acemhöyük Kazıları	327

Süleyman ÖZKAN, Erol FAYDALI, Aliye ÖZTAN Köşk Höyük 2000 Yılı Kazıları	335
Ahmet A. TIRPAN, Bilal SÖĞÜT Hekate Temenosu 2000 Çalışmaları	343
Ramazan ÖZGAN, Christine ÖZGAN, Ian JENKINS, Hakan MERT 2000 Knidos Kazıları	351
Baki ÖGÜN, Cengiz IŞIK, Adnan DİLER, Berhard SCHMALTZ, Christian MAREK, Alexander ZÄH Kaunos 2000	365
Sait BAŞARAN Enez (Ainos) Kazısı 2000 Yılı Çalışmaları	373
Nergis GÜNSENİN, Neriman ÖZAYDIN Marmara Adası, Çamaltı Burnu I Batığı - 1999/2000	381
M. Sacit PEKAK Niğde-Andaval (Aktaş)'daki Konstantin ve Helena Kilisesi 2000 Yılı Çalışmaları	391
S. Yıldız ÖTÜKEN 2000 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı ve Duvar Resimlerini Belgeleme, Koruma-Onarım Çalışmaları	401
Eyyüp AY 2000 Yılı Müslüman-tepe Kazısı	415
Vecihi ÖZKAYA, Oya SAN Körtik Tepe Arkeolojik Kazıları	423
Bradley J. PARKER, Andrew CREEKMORE, Lynn Swartz DODD, Eleanor MOSEMAN, Meg ABRAHAM, Jonathan SCHNEREGER The Upper Tigris Archaeological Research, Project (Utarp) Year 2000 Excavations at Kenan Tepe	435
S. Yücel ŞENYURT İlisu Barajı-Aşağı Salat 2000 Yılı Kazısı	445
Nurettin YARDIMCI 2000 Yılı Harran Kazıları	453
Orhan BİNGÖL Magnesia Ad Maeandrum 2000 Yılı Kazısı (17. Yıl)	461

HEKATE TEMENOSU 2000 ÇALIŞMALARI

Ahmet A. TIRPAN*
Bilal SÖĞÜT

2000 yılı kazı sezonu Lagina Hekate Temenosu temizlik, kazı ve restorasyon çalışmaları 1 Temmuz-7 Eylül 2000 tarihlerinde sürdürüldü. Kazı ekibimiz Selçuk Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi ve Muğla Üniversitesi'nden 8 öğretim elemanı olmak üzere, 5 arkeolog ve 26 öğrenciden oluşmuştur¹.

Çalışmalarımızı 3 ayrı ekip halinde yürüttük. Her sene olduğu gibi bir haftayı aşan bir süre içinde kazı sahasında büyüyen otların temizliğini yaptık. Hekate Tapınağı cellasının kazısı, tapınak krepidoması üzerindeki mimari elemanların kaldırılması, tapınak ve altar arasındaki yol ve portikanın açığa çıkarılması 2000 yılı programımızda yer almaktaydı.

Cella Kazısı: 1999 kazı sezonunda tapınak cellasında yığıntı halinde duran mimari bloklar kaldırıldıktan sonra, orthostat blokları ile sınırlandırılmış ve stylobat döşemesinden ortalarına 0.65 cm. yüksekte olan cella döşeme bloklarının, sadece süpürgelik diye tabir edilen bölümde mevcut olduğunu gördük. Cella duvarının en alt blokunu oluşturan orthostat sıralarına bitişik olan cella süpürgelik blokları ortalama 90x90 cm. ebadında, cella içini eksiksiz çevreleyen dolanmaktaydı. Cellanın orta kısmı ise tamamen moloz dolgu olarak görülüyordu. Süpürgelik bloklarının üzerine oturduğu seviyedeki bu dolgu, yer yer büyük taş blokların arasındaki moloz taş ve topraktan oluşturulmuştur. Büyük taş blokların üzerindeki yuvarlak uçlu bir taşıcı kalem ile yapıldığı anlaşılan yiv izleri ve kenet oyukları bulunmaktadır. Bu taşlar, cella döşeme bloklarının üzerine oturacağı dolgu zeminin oluşturulmasında seviyeyi tam olarak belirlemek amacıyla kullanılmış olmalıdır. Cella içinde cella duvarına bitişik süpürgelik blokları tek sıra halinde cellayı çevirmektedir. Cella ortasında ise hiçbir taban döşeme bloku bulunmadı. Böylece cella ortasında dengeli bir şekilde düzeltilmiş bir döşeme altı dolgusu ile karşı karşıya kaldık (Resim: 1). İri taş blokları, moloz taş, kültür toprağı, kül vb. malzemeden oluşan bu dolgunun yapısını iyice anlamak için cella ortasında küçük bir sondaj çalış-

* Prof. Dr. Ahmet A. TIRPAN, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Konya/TÜRKİYE.
Yrd.Doç.Dr. Bilal SÖĞÜT, Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Denizli/TÜRKİYE.

1 *Ekip Üyeleri:* Bakanlık Temsilcisi Serpil Arık, Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan (Kazı Başkanı), Prof. Dr. Çetin Şahin (Ankara Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Asuman Balıran (Selçuk Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Bilal Söğüt (Pamukkale Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Celal Şimşek (Pamukkale Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Osman Kunduracı (Selçuk Üniversitesi), Araş. Gör. Coşkun Daşbacak (Pamukkale Üniversitesi), Uzman Murat Aydaş (Adnan Menderes Üniversitesi), Yüksek Arkeolog Erdem Yılmaz, Arkeolog Murat Ufuk Kara, Arkeolog Serdal Mutlu, Arkeolog Azime Ergen, Arkeolog Tunç Sezgin Arkeoloji öğrencileri: Senay Ocal, Nihal Kürüm, İlkay İşkar, Nedime Özçalık, Çiğdem Yıldırım, Perihan Kösem, Hacer Turan, Zeliha Şakar, Elif Yüce, Aysen Özyurt, Müjdat Demir, Oktay Erol, Göksel Barlas, Hüseyin Gülbahar, Murat Altıntuğ, Burcu Ketenci, İ. Burak Birer, Tıcanur Baydar, Fatma Demir, Zahide Demir, Yaşar Koç, Hülya Dirlik, Banu Büyükbahçeci, Adem Güzel, İsmail Tamtürk.

ması yapmıştık. Bu sondaj çalışmasında büyük dolgu taşı blokları arasında "sikke, seramik, figürin unguentarium, kandil parçası, altın elbise süsü, fildişi ve kemik parçaları, kitabeli mermer parçaları ve kül gibi kültür malzemesi bulundu.

Ayrıca süpürgelik blokları altına temel teşkil edecek şekilde yapılmış gibi görünen ve bütün süpürgelik blokları altında (güney cephe hariç, henüz açılmadı) devam eden bütün bir duvar kalıntısı açığa çıkarıldı (Resim: 2). Durumu daha iyi değerlendirmek için sondajı genişlettik, süpürgeliklerin altında aynı duvarın devam ettiğini gördük. Dolgu toprakta farklı seviye ve noktalarda 96 adet cam fal taşı, 49 adet sikke, 2 adet figürin başı, elbise süsü olduğu üzerindeki deliklerden anlaşılan rozet formunda 3 adet altın varak, işlenmiş fildişi ve kemik parçaları yanında kitabeli mermer parçaları elimize geçti. En dikkati çeken buluntu ise cella döşemesi altı dolgusunun hemen üst yüzeyinde ve muhtemelen tapınak frizlerine ait bir kabartma parçası idi (Resim: 3).

Bütün bu buluntular birçok soruyu da beraberinde getirmektedir. Acaba burada eski bir tapınak veya altar mı vardı da birçok tapınakta gördüğümüz gibi eski tapınağı fazla tahrip etmeden onun üzerine yeni bir tapınak mı yapıldı? Bu senaryo doğrultusunda eski tapınak veya altarın² kalıntılarına dokunulmadan eski yapının etrafı 92 cm. yüksekliğinde monoblok bir orthostat sırası ile çevrilmiştir. Yeni tapınağın cella döşemesini oluşturmak amacıyla eski yapının içi moloz taş ve kültür toprağı ile (yakın çevreden alındığı için olsa gerek) doldurularak, cellanın döşeme altı seviyesinde terazilenmiş olduğu görülmektedir. Böylece cella taban döşemesi pronaos döşemesinden 65 cm. daha yüksek bir seviyeye kavuşmuş oldu. Bu durumda süpürgelik blokları altındaki duvarın eski yapıya ait olduğunu kabul etmemiz gerekir. Lakin duvar örgü tekniği ve yapı malzemesi oldukça basit olan bu duvarların bir tapınak veya altar yapısına ait olduğunu kabul etmemiz oldukça zor. Kabaca düzeltilmiş, çeşitli ebattaki toplama taşlardan, çamur harç ile birleştirilerek örülmüş duvarlarda belirli bir derz düzeni oluşturulmamıştır. Oldukça zayıf olan ortalama 50 cm. kalınlığındaki bu kuru duvarın bir üst yapıyı taşıması da statik açıdan olanaksız görülmektedir (Resim: 2).

İkinci olasılık: Burada basit bir kül altarı vardı. Kül yığınları, kısmen yanmış figürin parçaları, çok miktarda çıkan çeşitli renkte cam fal taşları, rozet formunda elbise süsü altınlar, fildişi süsler ve çok sayıda sikke muhakkak ki altara bırakılan hediyelerdi. Dar bir alanda bu kadar çok küçük buluntunun ele geçirilmesini başka şekilde izah edemeyiz.

Bu durumda alanı çeviren kuru duvarlar tapınak inşa edilirken, kutsal alanın sınırlarını belirlemek için yapıldı. Duvarlar cella döşeme bloklarının oturacağı düzlemin seviyesine kadar yükseltildi ve cella içi bu seviyeye kadar moloz taş ve toprak ile doldurularak cella döşeme blokları için bir alt yapı oluşturuldu. Süpürgelik bloklarının kuru duvar üzerine oturtulmasını da bir inşa aşaması olarak yorumlamalıyız. Duvar yüksekliği her cephede eşitlendi, üzerlerine ilk olarak süpürgelik blokları yerleştirilerek terazilendi diyebiliriz. Moloz dolgu, üst seviyede, belirli bir düzende yerleştirilmemiş ve yüzeyleri yontulmuş iri bloklar ve aralarında moloz taşlardan oluşan bir düzlem oluşturmaktadır. Dolgu üst yüzeyinde görülen yüzeyi murçlanarak düzeltilmiş bu bloklar üzerinde bulunan zıvana delikleri muhakkak ki cella döşeme bloklarına zıvanalanmak içindi. Moloz dolgunun zayıf olduğunun farkında olan mimar, cella bloklarının yüzeyini yontarak terazilenmiş bu iri bloklara zıvanalayarak olabilecek küçük çaplı oturmalara karşı tedbir almıştır.

Diğer bir sorun da hepsi tamam olan süpürgelik blokları dışında cellanın ortasında neden döşeme blokları bulunmamaktadır? 3 olasılık söz konusu: cella ortasındaki döşeme blokları a) hiç döşenmedi, yani gerek duyulmadı; b) birileri tarafından alındı, c) yarım kaldı.

Hiç döşenmedi diyemeyiz. Çünkü böyle olsa idi süpürgelik bloklarının açıkta kalan ve cella ortasına dönük kenarlarının yüzeylerinin ince yonu olması gerekirdi. Hal-

2 Bunu cella ortasında bulduğumuz ve örneklerini aldığımız bir kül yığınının dolaylı düşünebiliriz.

buki bu yüzeylerde görülen anathyrosis, bunların diğer bir blokla birleşeceğini ifade ediyor.

İkinci olasılık, birçok antik yapıda şahit olduğumuz gibi cella bloklarının daha sonraki bir devirde alınarak yeni yapılanmalarda yapı malzemesi olarak kullanılmasıdır. Böyle bir durumda niçin süpürgelik blokları alınmadı da sadece cella ortasındaki bloklar alındı, sorusu akla geliyor. Ayrıca cella döşemesi kazı çalışmaları başladığında, tonlarca ağırlıktaki mimarî bloklar altında idi. Cella döşeme bloklarının yeni yapılanmalar için inşaat malzemesi olarak kullanılmak üzere alınmış olduğunu düşünsek bile, bu durum tapınak yıkılmadan önce gerçekleşmiş olmalıdır. Çünkü yıkıntı altındaki cella döşeme bloklarına ulaşılması mümkün değildir. Tapınak ayakta iken cella bloklarının alınmış olabileceği bize daha mantıklı gelmektedir. Bu durumda da inşaat malzemesi almaya daha müsait olan ve daha rahat sökülerek alınabilecek düz bir alanda bulunan stylobat blokları dururken daha zor konumda yer alan cella blokları tercih edilemezdi. Tapınağın kuzey dar cephesindeki stylobat bloklarının ve bazı orthostatların alınmış olması da bu görüşümüzü desteklemektedir.

Bu durumda üçüncü olasılığı kabul etmemiz gerekiyor. Cella döşemesi herhangi bir nedenle tamamlanamamış. Büyük bir olasılıkla süpürgelikler yerleştirildikten sonra meydana gelen bir depremle üst yapı mimarî blokları cellaya düşmüş ve döşeme inşaatı yarım kalmıştır. Bu varsayımı kabul edersek, yapım tekniği olarak cella tabanının döşemesine önce süpürgelik bloklarının yerleştirilmesi ile başlanmaktadır, diyebiliriz.

Cellanın ancak yarısını kazmış olmamıza rağmen, çok sayıda küçük buluntu elde etmiş olmamız düşündürücüdür. Bu buluntuların dolgu malzemesi ile birlikte dışardan getirilmiş olduğunu düşünsek bile, buluntu yoğunluğu, çeşidi ve seviyesi bunların daha önce bu mekânda olmaları gerektiğine işaret ediyor.

Tapınak Krepidoması ve Stylobatı Üzerinde Yapılan Çalışmalar: 1999 kazı sezonu çalışmalarında tapınağın batı uzun cephesinde stylobat üzerindeki mimarî blokları kaldırmış ve burasını stylobat seviyesinde düzenlemiştik. Bu seneki çalışmalarımızın amacı tapınağın kuzey ve güney dar cephelerindeki mimarî blokları temizlemek, stylobat ve krepidomayı açığa çıkarmaktı. Termik santralden temin ettiğimiz vinç yardımı ile her iki cephedeki mimarî blokları kaldırarak yapıdaki yerine ve işlevine göre gruplar halinde araziye tasnif ettik. Tapınağın kuzey ve güney cephelerindeki tüm mimarî elemanlar kaldırılıp kazı ve temizlik çalışmaları tamamlandı. Böylece tapınağın iki dar cephesi euthynteria seviyesine kadar açığa çıktı (Resim: 6). Kuzey cephede krepidoma tamamen toprak altında idi. Bu nedenle burada geniş çaplı bir kazı çalışması yürüttük ve toprak altında çok sayıda mimarî eleman çıkarttık. Güney cephede ise krepidoma toprak altında olmasına rağmen çok sayıda mimarî blok krepidomayı tamamen örtmekte idi. Her iki cephede de gerekli temizlikler tamamlandıktan sonra görüldü ki kuzey pyteronanın stylobat blokları büyük ölçüde yerlerinden alınmıştı ve kaldırdığımız mimarî bloklar arasında stylobat blokları yoktu. Buna karşılık ikisi merkezi aksta, biri batı cella duvarı hizasında, 3 adet plinthoslu sütun kaidesi üzerine oturdukları stylobat blokları *in situ* durumundaydı.

Güney cephedeki pteromadaki stylobat bloklarının bir kısmı kırık, bir kısmı da kayıptır. Krepidomada da hasar vardır, krepisler çökme ve kaymalardan dolayı geniş ölçüde orijinal kotunda değildir. Euthynteria seviyesinin ön kısmındaki zeminde de bir çökme söz konusudur.

Güney cephedeki çalışmalarımız sırasında sezonun en önemli buluntusu olarak kabul ettiğimiz bir friz blokunu ortaya çıkardık. Tapınağın güneybatı köşesinde stylobat seviyesine kadar dolmuş olan toprağın üst seviyesinden uç kısmı görülen bu friz bloku, bize daha alt seviyelerde de benzer friz bloklarının olabileceği işaretini vermektedir. Friz blokları 1892 senesindeki kazılarda, Osman Hamdi Bey ve Halil Edhem Bey'ler tarafından İstanbul Arkeolojî Müzesi'ne götürülmüş olan Lagina Hekate Tapınağı'nda dolgu toprağının yüzeyine yakın bir seviyede böyle sağlam bir friz blokunun ele geçirilmiş olması, Osman Hamdi Bey ve ekibinin sadece yüzeydeki frizleri topladığını her-

hangi bir kazı çalışması yapmadığını gösterir. Bu nedenle tapınağın batı cephesinde ve güneybatısında stylobat seviyesine kadar dolmuş olan toprak tabakası altından yeni friz blokları beklenmelidir (Resim: 6).

Açığa çıkardığımız friz bloku bir köşe bloktur, dar yüzü ve uzun yüzünde rölyefler bulunmaktadır. Frizin dar yüzünde biri oturur, diğer ikisi ayakta üç çıplak erkek figürü muhtemelen savaş öncesi hazırlıklarını yapmaktadırlar. Köşede ise bu topluluğa sırtını dönmüş, başını chlamys ile örtmüş, ayakta duran hüzünlü bir kadın figürü vardır (Resim: 7). Kadın figürünün önünde frizin tam köşesine yerleştirilmiş, gövde kısmı ile frizin uzun cephesine doğru uzanmış Okeanos veya nehir tanrısı benzeri patetik ifade- li sakallı bir erkek figürü bulunmaktadır. Uzun cephede, merkezde ok ve sadağı ile cep- heden verilmiş ayakta duran bir Artemis figürü ile her iki yanında ikişerli gruplar halinde kompozite edildikleri anlaşılan 9 genç kız rölyefi yer almaktadır. Üst profili Lesbos khymationun motifi ile bordürlenmiş olan friz blokumuzun yüksekliği 0.60m. dir. Bu ölçü tapınağın bulunmuş olan diğer friz bloklarının yüksekliğinden 0.30 m. daha küçüktür.

Bu durumda bazı sorulara cevap aramak zorundayız. Friz tapınağa mı aittir, ta- pınağa ait ise tapınağın neresine yerleştirmemiz gerekiyor? Üzerinde yer alan rölyefler hangi mitolojik sahneyi kompozite ediyor? Soruların cevapları önümüzdeki kazı sezon- larında batı cephedeki toprak dolgunun altından çıkabilecek benzer friz blokları ile da- ha sağlıklı olarak verilebilir.

Portikli Yol Çalışması: Altar ile tapınağı birbirine bağlayan mermer döşemeli bir yolun altar yönündeki başlangıcını geçen kazı sezonunda bulmuştuk. Bu seneki çalış- malarımızda yolun tapınak giriş cephesi ile birleşen kısmını da açığa çıkardık. Yakla- şık 3.5 m. genişlikte bir şerit halinde temizlediğimiz yol, genişlik olarak tapınağın tüm cephesini kaplıyor olmalıdır (Resim: 4).

Yol kaplaması olarak kullanılan malzeme tamamen devşirme mermer bloklardan oluşmaktadır. İki döşeme bloku üzerinde Hellenistik Devre tarihlenen kitabeler bulduk. Altardan tapınağa doğru yükselen bir eğime sahip yolda, dış etkenlerle çökme ve kıvrılmalar olduğu görülmektedir. Bir deprem olasılığı yanında devamlı akan bir su tahri- batını da düşünmemiz gerektiği, yolun hemen batısında stoa önünde bir su kaynağının bir zamanlar var olduğu şeklindeki duyumlarımız nedeniyledir. Bu tür bir çökme altar yapısında da bariz bir şekilde kendini göstermektedir.

Tapınağın güney cephesinde, krepislerin hemen önünde, euthyneria seviyesin- de ve yol üzerinde inşa edilmiş, neden ve niçin yapıldığına anlam veremediğimiz bir duvar bulduk. Bu duvar 0.86 m. genişliğinde, 4.60 m. uzunluğunda toplama taşlardan kuru duvar örgüsü tekniğinde örülmüş olup krepislerle paralel olarak uzanmaktadır. Ay- nı mimariye ait olabileceğini düşündüğümüz devşirme arşitrav bloklarından yapılmış bir basamak ve kapı eşliğini de açığa çıkardık. Kalıntıların bugünkü çizimleri ile homo- jen bir planı tamamlayamıyoruz.

Restorasyon ve Anastylos Çalışmaları: Tonlarca ağırlığındaki mimarî elemanla- rı büyük bir yığıntı halinde olan yapılarda, mimarî elemanları kaldırdıkça yapıların dö- şemelerinin bu ağır yük nedeniyle büyük bozulmalara uğradığı ortaya çıktı. Bilhassa ta- pınak stylobat döşeme bloklarını kırık da olsa orijinal konumuna getirmeye çalıştık. Devrilmiş veya yerinden oynamış olan anta bloklarını ve orthostatları tekrar ayağa kal- dırdık. İn antislerin Efes İon tipi kaidelerini bulup (diğerleri Attik İon) yerlerine yerleştir- dik. Krepislerde oluşmuş kaymaları düzelttik. Tapınağın kuzey cephesindeki peristasi- si düzenledik. Doğudan 1,2-3, 7-8 No.lu sütunların kaidelerinin oturacağı stylobat blok- ları kayıptı. Bu nedenle aynı hizadan stylobat bloklarını ödünç alarak 8 sütun kaidesi- nin tamamını ve bunların üzerlerine ilk sütun tamburlarını diktik (Resim: 9).

Yolun batı kenarını takiben altardan tapınağa kadar devam eden Dorik portiçe ait sütun kaideleri, sütunlar arşitrav ve triglyph-metop gibi mimarî parçaların hemen he- men hepsi sağlam bir şekilde mermer yol üzerine düşmüş olarak bulundu ve araziye tasnif edildi. Bu portikanın iç kısmında muhtemelen sütunlar arasından görülen nais- kosların yer alması gerekmektedir. Portikonun içinde ve önünde arşitrav, friz, dış sırası,

geisonu monoblok olarak üzerinde taşıyan üç adet beşik çatılı alınlığın sağlam olarak ele geçirilmesi, bu şekilde bir fikir ileri sürmemize neden olmaktadır.

Bütün bu kazı çalışmalarının yanı sıra, kazıda açığa çıkarılan ve büyük bir kısmı taşınarak araziye tasnif edilen mimari elemanların üzerlerine envanter numaraları verilmesi, çıktıkları yerlerin planlara geçirilmesi, fotoğraflarının devamlı çekilmesi, planların yeni buluntulara göre düzeltilmesi gibi faaliyetler de yürütülmüştür³.

---

3 Ekibimize Doç.Dr. Yasemin Er de kısa bir müddet için katıldı. Tüm ekip üyelerine, başta Bakanlık temsilcisi Serpil Anık olmak üzere, özverili çalışmalarından dolayı teşekkür ederim. Kültür Bakanlığı 2000 kazı sezonunda temmuz ayı için 6; ağustos ayı için 7 işçi tahsis etmiştir. Kazı ödeneği 350 milyon liradır. Muğla Özel İdare Müdürlüğü ise 3 milyar işçi ödeneği ayırdı. Yardımlarından ve katkılarından dolayı, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, Muğla Kültür Müdürü Hikmet Öz'e, Muğla Müzesi mensubu meslektaşlarıma, Yatağan Termik Santrali Müdürü Mehmet Hoşoğlu ve Müdür Yardımcısı Mehmet Aslan'a, Turgut Belediye Başkanı Muammer Bahçelli'ye, Atilla Totoş'a ve Ahmet Dalgıç'a teşekkürü borç bilirim.

Resim 1: Cella, döşeme altı dolgusu

Resim 2: Cella içindeki süpürgelek profilli döşeme bloklarının altındaki kuru duvar

Resim 3: Cella, döşeme altı dolgusunda ele geçirilen friz rölyefi parçası

Resim 4: Altar ile tapınak arasındaki peristilli yol döşemesi

Resim 5: Tapınağın güney giriş cephesinin temizlik öncesi durumu

Resim 6: Tapınak güney giriş cephesinin temizlik sonrası durumu

Resim 7: Tapınak friz bloğunun dar cephesi

Resim 8: Tapınak friz bloğunun uzun cephesi

Resim 9: Tapınak kuzey cephesi, sütun tamburlarının yerlerine konulma çalışması öncesi

Resim 10: Tapınak kuzey cephesindeki sekiz sütunun ilk tamburları yerlerine konduktan sonra

